

Forfatter: Goldschmidt, M. A.

Titel: Hjemløs

Citation: Goldschmidt, M. A.: "Hjemløs", i Goldschmidt, M. A.: *Hjemløs*, udg. af Mogens Brøndsted ; Harald Jørgensen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, 1999, s. 488. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-goldschmidt03-shoot-idm139686918554624/facsimile.pdf> (tilgået 27. april 2024)

Anvendt udgave: Hjemløs

to hende dandse med den unge Løvenhjulm. Han var for glad og sund til at kunne ansee det for en Fornærmelse, uagtet det var saa fuldstændig udenfor Reglerne. Han var snarere tilbøielig til med Lune at lade det gjælde som en Slags Compliment: at med ham, hvis Force var Hovedet, behøvede hun ikke at tage det saa nøie med Benene.

Han lagde ret Mærke til hende og blev greben af den Mage, som udgik fra hende. Hun var fornem og havde i sit hele Væsen noget Overlegent blandet med Frivolt. Intet i Verden syntes at være Alvor, naar man betragtede hende; det kunde ikke staa sig imod hendes Smil. Noget Ubeskriveligt i hendes Blik gav Nøglen til andre Kvinders Svagheit, saa at man fik den Tro, at der mellem alle Kvinder ikke var anden Forskjel end Gradsforskjellen. Ogsaa Camilla syntes ham at stige ned fra den ideale Høide; han lagde nu for første Gang Mærke til hendes Figur. Saa kom han forbi hende, hørte igjen hendes Stemme, og saa blev hun igjen forherliget, hævet over Forkrænkelighed hvilken mageløs Herlighed her dog var! hvor det var Umagen værdt at tilhøre Selskabet med Liv og Sjæl! Een Ting var fremfor Alt nødvendig dertil: vorde berømt, berømt og atter berømt. Det jublede i ham omkaps med Musiken og Dandsens Hvirvel:

Til Seir og Lykke blev Volmer født,
Det staaer i Stjerneerne skrevet!

Ellevte Capitel

Stykket blev opført anden Gang, og fra det Standpunkt, hvortil det nye Liv, Synet af Camilla og Samtalen med hende havde hævet ham, saae Otto tankefuld, ivrig, selvkritiserende ned paa det Arbejde, han nylig havde anseet for et Mesterværk. Det gjorde ham ondt, at det var færdigt; det syntes ham saa snevert i Forhold til den nye, store Verdensfønnelse, der var i hans Sind, og han frygtede, at det aldeles maatte falde igjennem for hende. Han be-

greb ikke Publikum, der undertiden yttrede sit Bifald med Noget, som ikke kunde taale den æsthetiske Maalestok, han selv anlagde.

Han tog feil, naar han troede, at Camilla kunde see Stykket fra samme Standpunkt som han og ikke vilde beundre det Skjønne, der virkelig var; men han anede tillige kun svagt en anden Slags Kritik, der opstod hos hende. Medens Stykkets kvindelige Characterer i sin Tid havde været Gjenstand for Beundring ja maaskee Ærefrygt af stakkels Pauline, vare de i Camillas Øine ikke gode nok. Hun hørte ikke til de Fruentimmer, der betragte det som en Slags Skilt for deres egen og hele Kjønnets Fortræffelighed, naar der i et æsthetisk Værk fremføres herlig voxne Møer og Koner, sammensatte af conventional Dydighed, Maanskin og Forglemmigeier, eller føle sig personlig sigtede, naar svagere Kvinder præsenteres. Men fordi hun aldrig var bleven personlig dragen ned fra den gode Atmosfære, aldrig havde »dukket ned« i den slette, havde hun bevaret Reenhedens Instinct, og fordi hun tillige havde Aand og Interesse, følte hun, at et begavet Menneske havde taget Skade paa sin Tro, og hun hidførte det – ikke ganske med Urette – til den Omstændighed, at Emilie tidlig havde svigtet ham. Sandheden var dog noget Mere: Værket var fremgaaet af den moralske og aandige Atmosfære, hvori han havde levet, af den Virkning, som var gjort paa hans Sjæl. Det Ideal af kvindelig Herlighed, som hans Indre havde baaret paa, var ikke forsvundet, men havde svunget sig udenfor, »fjernt som en Sjerne« og virkede ikke skabende. Hans Handling havde »faaet Deel i ham«, gennemtrængt hans Phantasi, snoet sig om hans Tanker. Der var Liv og Ild; men naar hans Heltinder ikke strengt og spansk klædte sig i taageagtig Dyd, kunde man med nogen fin Sands godt mærke, at de ikke vilde være uvillige til et Stævnemøde med en chevaleresk ung Herre. Det er nu engang Sagen: man kan synge lyrisk om en Kvinde i skuffende, længselsfulde, maaskee smertefulde Toner; men man skaber ikke bedre Kvinde end den, man bærer i sit Hjerte.

Kammerherre Hjelmkrone og hans Frue aflagde en af de næstfølgende Formiddage Visit hos Halds, hvor bl. A. ogsaa Milner var tilstede. Man talte naturligviis om det nye Stykke, og Camilla kom halvt mod sin Villie til at yttre, at det saae ud, som om Digteren ikke havde gjort en heldig Erfaring. Maaskee sagde hun det for at bli-

ve gjendrevet; men i al dens Simpelhed var denne Yttring for dyb og usædvanlig, Kammerherrindens Replik gled henover den, medens Milner optog og gjemte den for ved Leilighed at anvende den paa egen Regning.

Det er morsomt nok, sagde Hald, nu husker jeg det! Han betroede mig engang, at han gik og bar paa et Drama, men han troede dengang ikke, at det vilde due. Nu har han dog havt Lykken med sig.

Men saa kjender Du ham jo! sagde Camilla. Saa kan Du jo engang indbyde ham.

Ja, det kan jeg gjerne, svarede Hald, skjøndt, nu er der vel stærk Rift om ham.

Den Dumrian! tænkte Milner. Naar man taler om ham til Damer, saa forudsætte, at der er Rift om ham!

Milner havde med sit gode Instinct følt, at Camilla paa en eller anden Maade havde Interesse for Krøyer, og besluttede at blive en Hindring.

Var Du ikke med dengang? spurgte han Hald.

Dengang? Aa, naa Jo, det var jeg rigtignok, svarede Hald i en godmodig Tone, som om han vilde antyde, at det jo kunde være glent.

Hvilken Gang? Tør man faae at vide, hvad det var? spurgte en af Damerne.

Milner antydede forblommet, at der havde været en Scene, en Strid med den unge Baron i Anledning af en Dame, og Ordet »Dames« udtalte han paa beundringsværdig Maade, uden Hensyn til, at Damerne selv var tilstede.

Jeg har engang seet ham paa Landet; det er et ret vakkert Menneske, sagde Kammerherrinden. I at tale paa »en Maade« var hun langt Milners Mæster. Hun forstod at faae Opmærksomheden ledet fra eller til en Gjenstand, netop hvorhen hun vilde have den, men næsten umærkelig som ved vekslede Sollys.

Saa var det maaskee ogsaa der, at han vilde ride en Mand over

Jeg veed virkelig ikke; han havde den Godhed at ride til Byen for at vise mig en Tjeneste, det er Alt, hvad jeg veed. Maaskee kom der ham en Mand i Veien – for han red virkelig meget hastig.

Saa har Deres Naade maaskee ikke hørt de sidste Begivenheder i hans Liv

Jo, det er vel Dramaets Opførelse, sagde Camilla Indbyder Du ham til næste Onsdag, Hald?

Det var aldeles tydeligt, at begge Damer toge sig af Otto; men Milner besluttede, at de desuagtet ikke skulde »faae deres Krig frem».

Efter sin Sædvane havde Milner Lykken med sig og traf Otto ved Formiddagskaffen og Cigaren hos en Conditør. Han gik strax hen til ham, sagde ham mange Complimenter og tilføiede endelig, at han var glad over at kunne give ham et Beviis paa sit gamle Ven-skab, han havde skaffet ham en Indbydelse til Halds for næste Onsdag.

Otto var kun lidet glad ved denne Protection og takkede med kold Høflighed.

Det kneb rigtignok lidt, tilføiede Milner.

Saa? sagde Otto og løftede Hovedet.

Ja, Fruen gjorde nogle Indvendinger De veed jo nok, der gaaer altid lidt Sladder, især om berømte Folk.

Otto taug.

Milner vidste godt, at den Taushed var møsommelig tiltvungen, og den generede ham: Otto skulde have spurgt for at fremkalde mere Svar. Men enten Otto vilde eller ei, skulde han have Resten, og Milner vedblev: Det var naturligvis intet Ærekrænkende, Gud bevare! Hun sagde blot, at man kunde mærke, De ikke havde været i godt Selskab naturligvis, jeg overbeviste hende strax om Feiltagelsen.

Otto kjæmpede for at skjule for Milner det dødelige Stik, han havde modtaget; men Milner havde allerede seet det og beundrede sin egen Diplomati og Menneskekundskab – skjøndt, Dybden af den tilføiede Smerte kunde han ikke maale. Otto havde med pludselig Ydmyghed anerkjendt, at der var noget Sandt deri; men kunde hans Sjæl ikke endnu løfte sig høit? Havde han ikke staaet værdig overfor hende? Havde han ikke netop i hendes Selskab fornummet den Verden, hvor hans rette Hjem var? Eller var det under Samtalen med ham, at hun havde gjort denne Opdagelse? Ja, han havde maaskee ikke Øvelse i at tale til en saadan Dame. Eller

havde Nogen allerede sagt hende? Men lige meget, det var for haardt, for blodig uretfærdigt!

Tankerne gaae saa hurtig; efter en kort Pause havde Otto faaet Magt til at svare – efter hans egen Mening aldeles koldt –: Det træffer sig ret uheldig, jeg er allerede engageret for næste Onsdag.

Milner og han kom et Øieblik til at see hinanden i Øinene, og han fik pludselig den bestemte Følelse af, at han stod overfor en Fjende, og han tilføiede: Jeg vil være Dem meget forbunden, Hr. Fuldmægtig Milner, om De fremtidig vil lade være at tage mig i Forsvar.

Milner havde naaet sit Maal og svarede høflig undvigende: Som De ønsker det.

Samtalen var bleven ført dæmpet, og da Milner var gaaet hen til et andet Bord, vilde Otto ikke forraade nogen usædvanlig Sindsbevægelse, men tog et Blad og gav sig Udseende af at læse deri, skjøndt det bævede i hans Haand og Bogstaverne svømmede for hans Øine. Men pludselig opfangede baade Øiet og Bevidstheden hans Stykkes Navn, og med hurtig vakt Opmærksomhed læste han nu en Kritik, en stor kritisk Oversigt over den sidste Tids litteraire Nyheder.

Hans Arbeides Mangler vare udhævede med stor Klarhed, strengt, men retfærdig. Det Uretfærdige laa i, at den samme Skarp-sindighed ikke var opbudt for at udhæve de gode Sider, og i en uventet Sammenstilling. En Digter, om hvem man vidste, at han befandt sig i særdeles smaa Kaar og tillige var hengiven til Drik, havde ikke kunnet faae et Stykke opført, men udgivet det i Trykken. Kritiken dvælede ved »det uudviklede Genies smertefulde Kamp«, ved det vemodige Indtryk, som en saadan Stræben maatte gjøre, med den Agtelse, man skyldte et sligt, af Folkets underste Kjerne opstaaet, sandt, men ulykkeligt, tragisk Talent, fremfør et, der begunstigedes af Lykken, af Salonerne, af Mødestemningen.

Otto havde hørt Noget om, at Schiøtt og Helzen havde gjort en slags Valfart til hint Talents Kvistkammer, og var alt Menneskekjender nok til at indsee, at dette Angreb var farligt: det gav Anledning til, med tilsyneladende stor og høimodig Upartiskhed at drage den borgerlige Medfølelse ind i Striden paa en for ham ugunstig Maa-

de. Men han sagde stolt til sig selv: Lad os gaa hen og seire i Virkeligheden, medens de angribe theoretisk. Han mumlede trodsig:

Til Seir og Lykke blev Volmer født!

Men der var Noget i Ottos Skjæbne, som bidrog til at gøre Angrebet praktisk. Naar under saadanne Forhold en Forfatters Navn er blevet bekendt, maa han have et Parti og ingen energiske Uvenner; thi i Publikum er der et modtageligt Stof. Ved Siden af dem, der ville nyde upartisk, der see op til Poesten og dømme villig og umiddelbart, er der Andre, som møde med Uvillie imod Værket, f. Ex. fordi Digteren er Student fra samme Aar som de, uden at de endnu have faaet et Drama opført; derhos er der det »slumede Krybe«, som Schiøtt forhen havde skildret saa noiagtig o. s. v. Men da har man Venner; de forstaae at fare om som Dæmpere, som Slukkere. Som naar der er Slettebrand og man seer Nogle flittig ifærd med at kvæle Ilden, Andre tænde en modsat Ild for at tage Luften fra hin forrige, saadan færdes de gode Venner. De ere ikke Idealister, der skarpsindig og dog varmtførende forske efter, om Værket er stort, en Berigelse for Folket, men gemydige Realister, der af Iver for Digteren finde Værket »saa godt, som med Billighed kan forlanges«, og spørge Enhver, om det ikke er sandt.

Otto havde ikke et Øieblik i Selskabslivet tænkt paa at kjøbe sig Venner og Fordeel paa sin Persons Bekostning, gjøre sig ubetydelig og behagelig – tvertimod! At gjøre sig Umage for at være personlig elskværdig og derved vinde Venner baade for sig selv og Ideen, ansaae han for en personlig Feighed og desuden for en Slags Fornærmelse mod Folk: som om de ikke for Ideens Skyld vilde elske dens Tjener! Han anede ikke, at de Fleste betragte baade Poesien og Poeten som Middel til et behageligt Liv. – Og ude, omkring ham, færdedes nu den unge Løvenhjelms, som ikke havde betalt Fornærmelsen, og som, efter at have læst Kritiken, for sig og Venner leiede en Galleriloge. Andensteds færdedes Bagger, som ikke sagde et ondt Ord, endnu mindre tillod sig en Handling, men bragte Kritiken under Omtale i Selskaber og Familier, citerede den i Klubben og paa Contoret.

Det viste sig snart i Theatret, at der var fremkaldt en Stemming. Den var ligesom følelig i Atmosfæren; Luften var opfyldt af hin Forventningens, Spændingens Electricitet, som meddele sig fra Massen til den Enkelte og fattes af ham gennem Sandser, som kun et Theaterpublikum besidder. Flere Gange blev Bifaldet tilrettevist af Hysen, en velorganiseret Hysen, der ligesom kun gjorde Indsigelse mod en altfor stor, partisk Velvilie og forlangte Ro til at nyde og dømme. Endelig, ved Stykkets Slutning kom det til Kamp mellem de to Partier. Den Forfatter lever ikke, som, hvor idealt han end kan bedømme sit Værk, ikke ved en saadan Leilighed vil finde Forsvarernes Iver for kjølig. Han vil ønske at have tusinde Hænder til at forstærke Bifaldets Larm, han vil ønske sig alle Fugles flægtende Hast til at være overalt og passe paa at gribe hin susende Lyd; den kommer fra flere Sider han vil være tilmode som paa et Skib, hvor der springer en ny Læk, medens man standser den forrige. Han tvivler om, at det er Forsvarernes Alvor – hvorfor standse de pludselig? Klappe de maaskee egenlig kun for at udfordre til Hysen? Jo, der ere de dog igjen! Ah, de have kun hvilet og samlet Kræfter! Lyden ruller som en Seirstorden, som Havets stærke Bølger mod en Klippekyt, den stiger, den naaer heelt op til Galleriet, og Hysen drukner! Kvinderne have reist sig i Logerne, halv ængstelige, halv kampbegærlige see de ud, ned i Tumlen, de delige Blink hilse en Seirherre – – hvilken ny, forfærdelig, skjærende, haanende Lyd kommer pludselig! En Svøbe, der er saa fin, at den naaer Sjælen! En Lyd, der saarer og sønderriver! Hvem er det, der piber? Hvilken dødelig Fjende kan udsende en saadan Smerte? Hvor er det? Det er der inde nei, det er hist oppe! Hvilken djævelsk Jubel der er i den Lyd! og hvor Folk dog see fornøiede ud, medens de bejæmpe den! Hvor er det dem muligt? De skulde storme op og kaste ham eller dem paa Hovedet ud af Logen! Sønderslide dem! Hvorlænge skal det da vare? Vil man aldrig høre op? Uden Resultat som et Arbeide i Helvede og en Lidelse som i Helvede! ... O, afkyede Frelserlyd! Lægemiddel, der er ligesaa bedsk som Sygdommen! Tæppet gaer op, og vibrerende Slag byde Klapper og Piber at tie! I Statens Navn forkynder Gongon'en – ikke, at Digteren har seiret, men som Lægen i Inquisitio-

nens Fængsler, at Piinslerne ikke tør udstrækkes længer – o Men-neskelighed!

Stykket var langfra tilintetgjort ved denne Kamp, og kyndige Folks Mening var, at det efter nogen Modstand vilde hævde sin Plads paa Repertoiret. Men saaledes saae Otto ikke Sagen. Han saae slet Intet. Hans Sjæl var bleven ramt som af utallige fine Stik og Slag og havde Saarfeber. I flere Timer vedblev Fornemmelsen af, at han var ude i Kampen, det summede og kinede for hans Øre, det faldt som med glødende Øxslag paa hans Hoved, det omgav ham tirrende, haanende, skoggerleende med glødende Rappierer. Han opdyngede Krudttønder i Theatret og sprængte det i Luften med det hele Publikum; men oppe i Luften foer det Sønderrevne sammen igjen og hvislede ned over ham som funklende Dæmoner.

Saadan hengik den halve Nat, og henad Morgenstunden kom med Trætheden en Slags kold Ro. Han skrev til Theaterdirectionen og tog sit Stykke tilbage, og saa syntes han sig selv lettet og helbredt.

Dog «ingen Mand i uheldige Kaar nyder fuldstændig Sundhed», og over Otto kom den Tanke, nu at kaste sig selv bort, at hævne sig paa Verden ved at gaae tilgrunde. Men der var noget i denne Tanke, som lignede den, hvormed han i sin Faders Bryghuus havde afskudt Pistolen paa sig selv: lige forbi Hovedet. I samme Øieblæk var der paa Bunden af hans Sjæl en nok saa glødende Længsel efter at hævne sig paa Verden ved at blive til Noget, ved at naae den Herlighed, hvoraf Fru Hald maaskee kun var en Prove, ved at realisere det hele uendelige Haab, som for Øieblikket kun krøb sammen, fordi det var blevet ublidt berørt. Ja, det krøb sammen, hans hele Sjæl krympede ind under Erindringer; han huskede med mærkværdig Tydelighed hver lille Feil, Svaghed eller Fadaise, han forhen havde begaaet, om det saa var, at han som Barn havde med Humlestang ageret Ridder. Hvor han havde været svag, hvor det laa i ham, og hvor man ogsaa havde misbrugt det, som Hun paa Ballet – thi nu gennemskuede han hende; hendes hele Adfærd havde staaet udenfor hans Bevidstheds lukkede Døre, nu bleve de aabnede. Hvor hun havde været snild, og hvor lidet det dog var værdt at kæmpe imod hende med lige Vaaben. Nei, erobre Verden i det Store ved at holde

sig borte fra den, fra alt det svage, elegante, leflende, falske Liv! Op-give det, lukke alle Dørene, der vare blevne aabnede for ham, lukke sig selv sammen i kraftig Trods, engang med Tiden skaffe sig en ny Selskabskreds istedenfor den forrige, ligesom man skifter Klæder. Fremfor Alt – sagde han, idet han reiste sig og aftørrede sin vaade Pande – skal Pøblen ikke see, hvordan et Menneskes Lidelse seer ud. Naar de høre, at et Menneske er kommet i Kast med Ulykken, at han er bleven Krigsfange, saa strømme de til med begjærlig-nysgjerrige Øine, som naar Fangerne i Rom maatte kjæmpe med de vilde Dyr eller indbyrdes som Gladiatorer. Og da vee den, som synes at gve efter for Smerten! Da bøte de Tommelfingeren til Tegn paa, at han skal have Dødsstødet.

.... Der er noget Ubarmhjertigt ved dem Allesammen – formo-denlig ved mig med. Men da Fader stod i Døren og saae paa mig, da gjorde jeg uden at vide det Bekjendtskab med min sande Slægt. Denne mageløse, vemodige Mildhed, hvormed han opoffrede sig og slæbte sig ene til Vognen, for at end ikke een Skoletime skulde tages fra min Fremtids Lykke, den hører ogsaa til min Natur, ja, det vil sige, den er i mig som en Brønd uden Spand og Vinde, og hvoraaf der aldrig bliver øst. Men jeg fornemmer dog altid Muligheden af at kunne elske upartisk, elske som de Bortdragende, de Døende. Men de Andre! ... Hun har formodenlig følt en grim Vellyst ved at see mig gaae under i dette Hav af Fjendtlighed, det var jo pikant, hun kjendte mig personlig!

.... Velan! Det er endda godt, at jeg i Forveien fik skrevet til Hald og afslaaet hans Indbydelse. *Tabula rasa!* Vi stryge Fortiden ud! Fremtidig kun hele Venner og hele Fjender, snaest mulig af med de halve Venskaber og ikke mindst Schøtts!

Da han havde taget denne Beslutning, lagde han sig rolig til at sove, ligesom paa Jordens yderste Rand, med Ryggen til Uendelig-heden.

Under den store literaire Tournering havde Schiøtt ikke Tid til at skjænke dem, der faldt for hans Haand, stort Meer end øet Blik og en Gravs. Men med Hensyn til Otto følte han dog, saavidt det i Hast kunde skee, nogen Misfornøielse. Det Daarlige i hans Natur,